

K PŘÍPRAVĚ ZÁLOH PRO MOBILIZACI

Mobilizační příprava záloh má v celkovém systému přípravy Československé armády právem své nezastupitelné místo, s nadcházející profesionalizací tento její význam, podle mého názoru, jistě poroste. Svědčí o tom zkušenosti nikoli pouze naše československé, ale i dostupné informace rakouské, švýcarské i např. polské uveřejněné v **Myšli Wojskové č. 4/1990** autora **plukovníka doc. dr. hab. Juliána Babuly**, s jehož základními myšlenkami chceme tímto článkem seznámit čtenáře.

Mobilizační rozvinutí ozbrojených sil je základním prvkem procesu dosahování branné pohotovosti státu. Organizačně je to velmi složitá záležitost, protože veškeré základní oblasti státní správy a národního hospodářství se přímo podílejí při zabezpečování mobilizačního rozvinutí vojenských útvarů (přechodu mírové organizační struktury na válečnou s využitím vyčleněných zásob osob, dopravních a mechanizačních prostředků a materiálních zásob, které jsou nahromaděny v armádě i v národním hospodářství).

K nejdůležitějším prvkům patří doplnění tabulkových početních stavů důstojníky, praporčíky z povolání (posluchači vojenských vysokých škol a učilišť) i v záloze, poddůstojníky a vojiny základní vojenské služby i v záloze. Protože jde o rozsáhlou problematiku, tak se autor zaměřil pouze na zásadní otázky soustředění, výcviku i využití poddůstojníků a vojinů v záloze.

Současná společenskopolitická a ekonomická situace Polské republiky si vyžaduje změnit nynější principy řešení, což je také diktováno požadavkem racionálního a úsporného využití finančních i dalších prostředků v každé oblasti. Jde také o nutnost zdokonalit současnou organizační strukturu, výcvikový systém a zabezpečení chodu života ozbrojených sil. Aplikací nových řešení má být dosaženo snížení celkových finančních nákladů na armádu v míru, mimo jiné i snížením počtu vojenských útvarů a zařízení včetně zaměstnaných osob, které zde působí. Tím se však komplikuje plnění úkolů přípravy vycvičených záloh k zabezpečení mobilizace i ozbrojených sil.

Hlavní přípravou záloh k zabezpečení mobilizace byl až doposud pouze výcvik vojáků v základní vojenské službě. Z praxe je však zřejmé, že v některých územních oblastech státu není vždy možné z objektivních příčin zabezpečit požadované množství záloh některých vojenských odborností. Za této situace by bylo nutné využívat různých způsobů přípravy vojáků nedostatkových odborností (např. školením vojáků základní vojenské služby na úkor limitu určeného pro vojáky v záloze, přecvičení a přeškolení vojáků v záloze na požadované odbornosti).

Dostí značný vliv na požadované početní stavy záloh, výcvikové metody, ale i způsoby využití poddůstojníků a vojinů v záloze má mírová struktura vojsk, velikost a spe-

cíka polských ozbrojených sil, dále také předurčené rozmístění vojenských útvarů v míru a za války, stupeň vytižení doplňovacími úkoly jednotlivých OVS, MěVS a KVS, připravený rozsah zaškolení vojáků základní služby pro danou vojenskou odbornost za války, zásady doplňování vojenských útvarů a odolnost vojáků. To vše se musí odrazit v běžných organizačních a výhledových plánech, jejich uskutečnění ovlivňuje i **ekonomická situace státu**. Proto je nezbytné u mobilizační problematiky projevit i určité státnické myšlení a občanský vztah k současným problémům země.

Hlavním zdrojem, jak zabezpečit zálohy osob pro mobilizační potřebu vojsk, by měla i nadále zůstat vojenská základní služba. Po jejím absolvování jsou vojáci v záloze nejlépe připraveni plnit úkol, který vyplývá z jejich mobilizačního předurčení. Vojenská cvičení, jichž se budou zúčastňovat, pokud budou mobilizačně zařazeni, jsou určena výhradně k jejich zdokonalování se v takticko-palebných dovednostech nebo seznámení se s novou výzbrojí a technikou. To dává možnost zkrátit dobu trvání vojenských cvičení a snížit frekvenci povolávání vojáků v záloze na ně.

Současné zkušenosti svědčí o tom, že zavedená omezení neměla záporný vliv na úroveň výcviku a přípravu vojsk.

Z charakteru našich (polských) ozbrojených sil vyplývá nezbytnost dalšího školení části vojáků v základní vojenské službě pro další (chybějící) vojenské odbornosti.

Cílem tohoto školení by měla být příprava nutného počtu těch odborností, u nichž jsou možnosti výcviku v míru omezené. Zároveň to umožní současně racionální využití přebytku vycvičených vojáků. Tuto formu školení je nutné využít výhradně při nácviku praktické činnosti vojsk, již spojit s údržbou techniky a seznamováním se se základními zásadami činnosti na bojišti.

Další úvahy o vojenských cvičeních s vojáky v záloze by bylo vhodné opřít o stanovené základní principy organizace výcviku, a to např.:

- individuální vytypování vojáků v záloze (povolávat pouze ty, kteří musí být bezpodmínečně přeškoleni nebo se musí zúčastnit taktických stmelovacích cvičení, střeleb, či se seznámit s novou technikou),
- přesně stanovit cíle, úkoly a dobu trvání školení,
- vzít v úvahu sezónní období některých prací v národním hospodářství, zvláště v zemědělství,
- zabezpečit slavnostní příjem záloh u útvarů,
- provést důstojné rozloučení s příslušníky ze zálohy,
- udělat správný výběr vojáků z povolání, kteří zorganizují a povedou výcvik,
- stanovit správné proporce mezi teoretickým školením a praktickým výcvikem,
- mít na zřeteli, že záložníci jsou dospělí pracující lidé, kteří jsou většinou společensky i politicky činní a vázáni rodinnými povinnostmi,
- dovedně spojovat výcvikové a výchovné cíle,
- racionálně využít čas vyhrazený pro výcvik včetně zabezpečení dobrých životních podmínek,
- připravovat a řídit vojenská cvičení (výcvik) s vojáky v záloze osobně veliteli útvarů,
- vytvářet podmínky, které napomáhají přípravě velitelských orgánů pro velení v poli,
- povinně vyhodnotit každé cvičení – stmelovací, taktické (jak byly splněny plánované výchovné a výcvikové cíle, vynaložené finanční i další prostředky, k jakému opo-
třežení výcvikových pomůcek, bojové techniky došlo, stav kázně, práce vojáků z po-
volání, návrhy).

I v dnešní době nadále mají velký význam krátkodobá jednodenní vojenská cvičení. Jejich cílem zůstává především zjistit, zda jsou předurčení vojáci způsobilí pro dané předurčené odbornosti, seznámit je s novými úkoly, vyzkoušet stejnokroje. Během nich je vhodné uskutečnit různé speciální nácviky a střelby z ručních zbraní. Zároveň věnovat v jejich průběhu potřebný čas výchovnému působení (jako např. individuálním pohovorům, setkáním s předurčenými veliteli, důstojným rozloučením, při nichž jsou za prokázané výtečné výsledky udělovány odměny).

Krátkodobá vojenská cvičení musí být spojena s praktickým rozvinutím vojenských útvarů nebo alespoň jejich částí. Pozornost je také nutné věnovat střelbám z ručních zbraní, speciálnímu zdokonalování, přeškolením na jinou odbornost a zvyšování dovedností při opravách výzbroje a techniky.

Změny vojenských odborností vojáků v záloze uskutečňované ve prospěch nedostatkových odborností by mělo být vzhledem k finančním nákladům provedeno výhradně doplňující formou. Největším kladem je rychlá příprava požadovaného množství vojáků v záloze k přecvičení na požadované nedostatkové vojenské odbornosti i pružné reagování na změny, které jsou uskutečňovány v organizaci a rozmístění vojenských útvarů. Nelze tedy upustit od této formy přípravy záloh, třebaže je nezbytné maximálně omezit náklady na výcvik vojsk v míru. Účinná řešení je také možné najít ve zdokonalujících odborných přípravách. Možnost prováděných změn vojenských odborností vojáků v záloze je závislá především na správném výběru metod, dobré organizaci a zabezpečení výcviku.

Myslím, že je vhodné zkrátit čas výcviku i těch vojáků v záloze, kteří patří mezi nevycvičené. To ale umožní pouze správný výběr vojáků podle civilních profesí. Doba výcviku u útvaru musí být využita výhradně k tomu, aby se vojáci v záloze seznámili s výzbrojí a speciální technikou, či úkoly, které budou plnit podle svého pravděpodobného funkčního zařazení za války. S poznatky o organizaci činnosti kolektivů ve strukturách vojenských útvarů za války je vhodné příslušníky záloh seznamovat jen nezbytnou měrou.

Jak jsou tyto všechny otázky uplatňovány v denní praxi? Na základě prováděných výzkumů lze říci, že předpisy, které mají vztah k mírovému chodu této oblasti, jsou správně interpretovány. Poměrně přesně jsou dodržovány limity osob, způsob povolávání záloh, zásady organizace i zabezpečení cvičení a nároků na zabezpečení života i výchovnou práci.

I v této oblasti jsou, bohužel, výjimky, jichž není mnoho. Přesto je však nutné o nich hovořit, podle mého soudu, ze dvou důvodů. **Jedním** z nich je nezbytnost odstranit veškeré nesprávnosti a závady ze života armády, **druhým** jsou negativní postoje společnosti k takovýmto informacím. Lidé jsou nyní zvláště citliví na případné požadavky, které si klade armáda. **Je třeba postupovat tak, aby bylo jednoznačně jasné, že přijímaná opatření jsou nezbytná, dobře organizovaná a vycházejí z ekonomických možností státu.**

Mezi nejčastěji se objevující nedostatky při výcviku záloh lze zahrnout:

- nadměrné vytížení vojáků v záloze různými službami,
- neomluvitelnou benevolenci při dodržování výcvikového režimu,
- využívání vojáků k hospodářským úkolům, které s výcvikem nesouvisí,
- tolerování nesprávného chování a porušování základních požadavků řádů,
- umožňování vzniku značných rozdílů v zabezpečení života a výcviku,
- imitaci výchovné činnosti.

Současné je na místě zdůraznit, že vůči takovýmto praktikám bylo v armádě důrazně zakročeno.

Domnívám se, že je vhodné připomenout určitá předválečná řešení polské armády, kterých by bylo možné výhodně využít i nyní.

Poměrně závažnou otázkou při přípravě záloh k mobilizaci bylo tehdy **vytvoření ve společnosti příznivého klimatu** (vzpomeňme i našich československých zkušeností z roku 1938). Ozbrojené síly nabyly od roku 1918 **charakteru pravidelné stálé armády doplňované dle zásady všeobecné vojenské služby všech obyvatel**. Vytvoření národních ozbrojených sil mělo uznání a bezvýhradnou podporu společnosti, která po letech poroby ocenila **hodnotu samostatné existence**.

Armáda byla vytvářena za těžkých politickoekonomických podmínek. **Nejvyšší vojenské úřady přikládaly velký význam výcviku a výchově vojáků**, poněvadž se domnívaly, že **armáda má být školou občanské výchovy**. Výchovný systém měl mnoho pozitivních prvků. Do popředí byla stavěna **národní hrdost před regionálním dělením**. Uznání si zasluhuje také **osvětová činnost** (kursy odstraňující negramotnost, různé formy přípravy na civilní zaměstnání, díky nimž měli vojáci usnadněný start do nevojenského života). Také některé **formy kulturní práce** (vojenská divadélka, osvětové místnosti, společenskokulturní představení atd. umožňovaly zvýšit kulturní úroveň příslušníků tehdejší armády). Armáda hrála také určitou roli jako integrující činitel – **urychlovala zrání občanské odpovědnosti za osud občana vůči státu**. O vysoké morálce vojáků svědčí také **loajalita a péče o podřízené, vědomí vojenské soudržnosti i správné zacházení s civilními osobami a válečnými zajatci**.

Důležité také bylo určit, **kaké místo ve výchově vojáků má propaganda**. Život svými příklady svědčil o tom, že propaganda může být **pomocným prostředkem výchovné práce**. Nejlepší účinek má ale nicméně **přímé působení nadřízených**, jejich osobní příklad i **přednost individuálním výchovným metodám**. Z praxe bylo zřejmé, že výchovná práce s vojáky nemůže být uskutečňována „neosobně“ institucemi. **Vychovatelé se musí stát nadřízení, které vojáci znají a jejichž činy se nerozcházejí se slovy**.

Výchovné a výcvikové činnosti **tehdy napomáhal platný systém průběhu vojenské základní služby** (stát byl rozdělen na oblasti, které spravovaly oblastní vojenské správy; bylo oblastní doplňování vojenských útvarů, doba služby, výcvikový systém, velká samostatnost velitelů útvarů) i mobilizační doplňování (vydávání povolávacích rozkazů). Zároveň byl poměrně velký počet vojenských útvarů v míru při srovnání jejich počtu za války, a to umožnilo i dodržovat velmi výhodnou výchovnou a výcvikovou zásadu, která spočívá v **udržování živých styků vojáků v záloze se svým mateřským útvarem**. Tito lidé vykonávali zpravidla svoji vojenskou základní službu i následující vojenská cvičení u téhož útvaru. Tím se vytvářely silné citové vztahy mezi vojáky z povolání a ostatními vojáky, což vedlo ke kladnému vlivu na jejich poměr k plnění občanských povinností a výcviku. Proto také byla kázeň a vycvičenost na stupni pluku na velmi vysoké úrovni.

Tehdy byl tímto způsobem vytvořen **převyšující počet záloh, které doplňovaly při ztrátách vlastní mateřský útvar nebo útvary téhož svazku**.

Za současné společenskopolitické a ekonomické situace státu je patrné, že je nutné omezovat dobu a frekvenci vojenských cvičení i počet záloh, který se jich zúčastní. Domnívám se však, že je nutné, **aby čas, který je pro vojenská cvičení vyhrazen, byl maximálně využit**. **Výcvik vojáků v záloze musí být zaměřen k tomu, aby tito lidé získali kladný postoj k armádě i povinnosti bránit vlast**.

Při řešení všech těchto problémů nelze zapomenout na to, že zvláštní pozornost je nutné věnovat **přípravě a průběhu mobilizačních cvičení**.

Vojáci z povolání, kteří za ně odpovídají, si musí dobře ujasnit cíle, které mají tato nadměrná nákladná cvičení splnit. Jde tu přece nikoli pouze o zjištění stavu mobilizační připravenosti určených vojenských útvarů, ale také o uskutečnění daných návrhů a zkušeností o chodu systému, rychlé odstranění závad (a to ne pouze u kontrolovaných útvarů), stavu školení a výchovnou práci s vojáky v záloze.

Velmi zjednodušeně lze říci, že pokud vojáci v záloze nepochopí to, že potřebují sami se těchto cvičení zúčastnit a nutnost významu dodržování časových, organizačních limitů a norem, pak je u daného útvaru velmi nízká úroveň mobilizační a výchovné práce. Organizační nepořádek již při nácviku mobilizace způsobuje značné finanční a materiálové ztráty, navíc snižuje morální stav vojáků v záloze. Tyto projevy pak po skončení musí být důkladně analyzovány a osoby, které je způsobily, musí nést přímou služební odpovědnost.

Zevšeobecněním problémů je nutné zdůraznit, že **největším zlem**, které bylo průvodním jevem povolávání vojáků v záloze, byla **improvizace**. Vyplývala z nedostatku zájmu vojáků z povolání útvaru a vyšších stupňů velení a nedůsledné kontroly, ale také dozoru nad výcvikem a životem záloh.

Štábní kancelářské práce spojené s přípravou záloh pro mobilizační potřeby jsou velmi pracné, vyžadují velkou pečlivost. Současně z různých příčin stále roste zatížení mobilizačními úkoly, ale další zvyšování možností výkonné funkce štábů a institucí (zvyšovat počty pracovníků), jež se těmito otázkami zabývají, nepřipadá vůbec v úvahu. Řešení poskytuje pouze využití prostředků počítačové techniky (PT), jimiž lze vytvořit příznivější podmínky rychlého zpracování informací a zefektivnit analytické a informační práce.

Účinnost použití PT je závislá na mnoha faktorech, především na připravenosti uživatelů a vyhotovení základního systému dat, o zálohách osob (brancích, vojácích základní služby a v záloze). To umožní komplexní přesný proces plánování a podání informace u jednotlivých stupňů (vojenských správ) a spolehlivý (rychlý, pravdivý) oběh informace u vyšších stupňů velení a řízení.

Závěrem lze konstatovat, že mnoho otázek spojených s působením ozbrojených sil v nových vnitřních i vnějších podmínkách států je spjata s tím, aby příprava záloh zaujala významné místo. Vyplývá to nikoli pouze z požadavků k zabezpečení vysoké úrovně výcviku záloh, ale také postulátů obranné doktríny a restrukturalizace ozbrojených sil.

-JM-

